

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته فقه و اصول

عنوان:

احکام روابط و تعامل با کفار از نظر فقه شیعی و اهل تسنن

استاد راهنما:

حجه الاسلام دکتر محمد قربانی مقدم

دانش پژوه:

غلام عباس رضوانی

کد تحصیلی:

۱۱۵۱۲۵۲۳

تاریخ دفاع:

۶/۲/۱۴۰۲

Al-Mustafa Community, Isfahan Branch

Master thesis

Field: Jurisprudence and principles

Title

Rules of relationships and interactions with infidels according to Shia and
Sunni jurisprudence

Supervisor:

Hojjat al-Islam and Muslims, Mohamad ghorbani moghadam

Name of the student

Gholamabas rezvani

Education code

۱۵۱۲۵۲۳۱

defense date:

۶/۲/۱۴۰۲

تقدیر و تشکر

حمد و سپاس خدایی را که برای هدایت و تربیت انسانها انبیا و معصومین علیهم السلام را فرستاد تا نوع انسانها را از گمراهی نجات دهد و حق را از باطل جدا کند و به کمال و هدف اصلی برساند. و به این بنده ناچیز فرصتی خوبی داد که قدمی ناچیز را از خویش در راه کسب معارف حقه بردارم و تشکر به مصداق من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق به استاد عزیزم جناب مستطاب حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمد قربانی مقدم (زیدعزه) که زحمات فراوان و شکیبایی راهنمایی نمودند. وهمچنین تشکر و سپاس صمیمانه از جناب حجت الاسلام والمسلمین حاج سید امیر رضا طاهایی (زید عزه) ریاست محترم جامعه المصطفی العالمیه (صلی الله علیه و آله) واحد اصفهان و سپاس فراوان از مسئولین محترم جامعه المصطفی العالمیه واحد اصفهان که به بنده فرصت کافی دادند تا این تحقیق را به پایان برسانم.

تقدیم و اهداء

این اثر ناچیز را به همه پیامبران الهی به ویژه حضرت ختمی مرتبت محمد بن عبد الله (صلی الله علیه و آله) و اهل بیت اطهار علیهم السلام و به پیشگاه بقیه الله الاعظم حضرت حجة بن الحسن العسکری روحی و ارواح العالمین لتراب مقدمه الفداء (که جهان در انتظار عدالت اوست) تقدیم کرده و امیدوارم آن را از این سرباز کوچک خویش قبول فرمایند.

چکیده

در دنیای کنونی که ارتباطات بین المللی خیلی گسترده شده است؛ مسلمانان ضرورت دارند که با دیگر کشورهای دنیا حتی کشورهای کفر روابط داشته باشند و از طرف دیگر قرآن کریم مسلمانان را از روابط با کفار محدود نموده و فرموده است: به ظالمین و کفار تکیه نکنید که دچار آتش و نابودی می-گردید. مسلمانان نباید با بعضی از کفار هیچ نوع وابستگی را داشته باشند. اینجانب در این تحقیق موضوعات روابط اقتصادی و سیاسی و فرهنگی را از منظر قرآن کریم و روایات معصومین علیهم السلام و فقه شیعه و فقه اهل تسنن بررسی کردم نتایج مطالب چنین شد: تعامل از سیره و روش پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله وسلم و سیره ی معصومین علیهم السلام بدست آمده است اگر تعامل با کفار موجب شکست و ذلت مسلمین را فراهم نسازد همه ابعاد روابط چه اقتصادی و چه سیاسی و چه فرهنگی اشکال ندارد و مورد توجه فقهای ما بوده است. اما ازدواج با کفار از منظر فقه شیعی جایز نیست مگر عقد موقت در صورت اضطرار. ولی از منظر فقه اهل تسنن ازدواج با زنهای کفار جایز است. بر عکس یعنی ازدواج زنهای مسلمان با کفار جایز نیست نکته اصلی همان نفی سبیل است اما اگر سلطه و سبیل کفار چه در روابط اقتصادی، سیاسی و فرهنگی به وجود بیاید جایز نخواهد بود زیرا در صورتی که کفار موضع خصمانه و سلطه طلبانه داشته باشند و بر ضد اسلام و مسلمین قیام کنند و دشمنان اسلام را یاری دهند در این صورت بر مسلمانان لازم است که سرسختانه بایستند و هر گونه پیوند محبت و دوستی را با آنها قطع کنند چون بر اساس حکم نفی سبیل هیچ کافری حق ندارد سلطه-اش را بر مسلمین استوار بسازد. بطور غالب نیاز روابط مسلمانان با کفار روابط اقتصادی سیاسی و فرهنگی میباشد لذا روابط با کفار منحصر به اقسام مذکور قرار داده شد.

واژگان کلیدی: روابط با کفار، روابط سیاسی، روابط فرهنگی، روابط اقتصادی، فقه شیعه، فقه اهل-

سنت و روابط بین الملل

فهرست مطالب

مقدمه	۱
بخش اول: کلیات و مفاهیم	۷
فصل اول: کلیات	۷
۱-۱-۱ بیان مسئله	۸
۱-۱-۲ فرضیه های تحقیق	۹
۱-۱-۳ سوالات تحقیق	۹
سوال اصلی :	۹
احکام روابط و تعامل با کفار از منظر فقه شیعی و فقه اهل تسنن چیست؟	۹
سوالات فرعی	۹
۱-۱-۴ پیشینه تحقیق	۹
۱-۱-۵ اهداف و ضرورت تحقیق	۱۰
۱-۱-۶ روش تحقیق	۱۱
فصل دوم: مفاهیم	۱۲
۱-۲-۱ معنای لغوی و اصطلاحی فقه	۱۳
۱-۲-۲ معنای لغوی و اصطلاحی روابط	۱۴
۱-۲-۳ معنای لغوی و اصطلاحی کفر	۱۵
۱-۲-۳-۱ اقسام کفر	۱۶
۱-۲-۳-۱-۱ کفر به اعتبار عوامل بیرونی	۱۶
۱-۲-۳-۱-۱-۱ کافر اصلی	۱۶
۱-۲-۳-۱-۱-۲ کافر ذمی	۱۶
۱-۲-۳-۱-۱-۳ کافر معاهد	۱۷
۱-۲-۳-۱-۱-۴ کافر مهادن	۱۷

- ۱۷..... ۱-۲-۳-۱.۵-۱. کافر محارب
- ۱۸..... ۱-۲-۳-۱.۲-۱. کفر به اعتبار باورها
- ۱۸..... ۱-۲-۳-۱.۲.۱-۱. انکار اصل اسلام
- ۱۸..... ۱-۲-۳-۱.۲.۲-۱. انکار اصول دین
- ۱۹..... ۱-۲-۳-۱.۲.۳-۱. انکار ضروریات دین
- ۲۰..... ۱-۲-۳-۱.۲.۴-۱. انکار ضروری مذهب
- ۲۱..... ۱-۲-۳-۱.۲.۵-۱. استهزای خداوند، پیامبر و آیات الهی
- ۲۲..... ۱-۲-۳-۱.۲.۵.۱-۱. سب پیامبر از نظر فقهای اسلام
- ۲۳..... ۱-۲-۳-۱.۲.۶-۱. مرتد و اقسام آن
- ۲۴..... ۱-۲-۳-۱.۲.۶.۱-۱. مرتد فطری
- ۲۴..... ۱-۲-۳-۱.۲.۶.۲-۱. مرتد ملی
- ۲۵..... ۴-۲-۱-۲-مذاهب فقهی شیعه
- ۲۶..... ۱-۲-۵-مذاهب فقهی اهل سنت
- ۲۷..... ۶-۲-۱-۲-توضیحی بر چند اصطلاح
- ۲۷..... ۱-۲-۶-۱. فرهنگ
- ۲۹..... ۱-۲-۶-۲-اقتصاد
- ۳۰..... ۱-۲-۶-۳. سیاست
- ۳۰..... ۱-۲-۷-ضرورت روابط با حکومت های کفار در شرایط امروزی
- بخش دوم: روابط اقتصادی با کفار از منظر فقه شیعه و فقه اهل تسنن
- ۳۸.....
- فصل اول: روابط اقتصادی با کفار از منظر اسلام:
- ۳۹.....
- ۴۰..... ۱-۲-۱-۱-روابط با کافران در آیات
- ۴۲..... ۲-۱-۲-اهمیت توسعه اقتصادی در اسلام
- ۴۳..... ۳-۱-۲-مبانی داد و ستدها در اسلام
- فصل دوم: روابط اقتصادی با کفار از منظر فقه شیعه
- ۴۵.....
- ۴۶..... ۱-۲-۲-۱-حکم اولیه روابط با کفار
- ۵۱..... ۲-۲-۱-۱-فروش قرآن به کافران
- ۵۳..... ۲-۲-۱-۲-فروش برده مسلمان به کافر

- ۳-۱-۲-۲-فروش سلاح به کفار ۵۴
- ۴-۱-۲-۲-فروش زمین به کفار ۵۵
- ۱-۲-۳-دیدگاه شهید صدر در داد و ستدها ۵۸
- فصل سوم: روابط اقتصادی با کفار از منظر فقه اهل تسنن ۶۱
- بخش سوم : روابط سیاسی با کفار از منظر فقه شیعه و اهل تسنن ۷۳
- فصل اول: روابط سیاسی با کفار از منظر فقه شیعی ۷۴
- فصل دوم: روابط سیاسی با کفار از منظر فقه اهل سنت ۱۱۰
- بخش چهارم: روابط فرهنگی با کفار از منظر فقه شیعه و اهل سنت ۱۲۳
- فصل اول: روابط فرهنگی با کفار از نظر فقه شیعه ۱۲۴
- ۴-۱-۱-۱-مناظره های علمی و عقیدتی با کفار ۱۲۶
- ۴-۱-۲-تبلیغ کافران در شهرهای اسلامی ۱۳۰
- تبلیغ کافران در شهرهای اسلامی با استفاده از امکانات مسلمانان ۱۳۰
- ۴-۱-۳-روابط رسانه ای با کفار ۱۳۱
- ۴-۱-۴-امر به معروف و نهی از منکر کافران در سرزمین های اسلام یا کفر ۱۳۳
- ۴-۱-۵-جهان گردی و رفت و آمد کافران به سرزمین های اسلامی و بر عکس ۱۳۵
- ۴-۱-۶-روابط فرهنگی حکومت اسلامی با کفار ۱۳۸
- فصل دوم: روابط فرهنگی با کفار از منظر فقه اهل سنت ۱۴۵
- ۴-۲-۱-صلح کل ۱۴۷
- ۴-۲-۲-برخورد شدید با مخالفان ۱۴۸
- ۴-۲-۳-محدودیت رابطه ۱۴۸
- ۴-۲-۵-حقوق و تکالیف گردشگران کفار ۱۴۹

نتیجه گیری ۱۵۵

ABSTRACT ۱۵۷

فهرست منابع ۱۵۹

۱۵۹

مقدمه

دین اسلام به عنوان کاملترین و آخرین دین الهی با داشتن نزدیک به یک ونیم میلیارد پیرو و حدود پنجاه کشور مسلمان در عرصه نظام بین الملل باید دستورات و قواعد در متون اسلامی موجود باشند تا مسلمانان بر اساس آنها یا با بهره گیری از آنها به تعامل با سایر ملت‌ها بپردازند. قرآن بهترین راهنما برای ما مسلمانان و همه‌ای بشریت می‌باشد بر آشنایان به اسلام پوشیده نیست که این مکتب در نگرش عمیق و همه جانبه‌ی خود دین را تنها یک برنامه شخصی و فردی انسان‌ها نمیداند و تنها در مسجد و محراب و نماز و نیایش و رکوع و روزه و تهجد و دیگر دستور العمل‌های عبادی و اخلاقی خلاصه نمیکند بلکه گذشته از اینها حضور فعال و همه جانبه دین را در همه میدان‌های معامله و تجارت کارخانه و صنعت مدرسه و هنر جنگ و صلح اقتصاد و برنامه ریزی دستگاه‌های حکومتی و سیاست‌های حاکم بر روابط داخلی و خارجی روابط دولت و ملت با یگدیگر روابط مسلمانان با دیگر ملت‌های جهان و... ضروری و لازم میداند. با نگاهی گذرا به قرآن میتوان دریافت که این کتاب آسمانی تنها برای هدایت افراد جدا از جامعه نیست بلکه افزون بر آن که حاوی معارف و جهان بینی اصول اعتقادی دستور العمل‌های عملی و اخلاقی تاریخ امت‌ها و پیامبران پیشین فلسفه و سنت‌های تاریخ است درباره قوانین مربوط به زندگی مردم و روابط اجتماعی آنها در چهارچوب یکسانی با فطرت دیدگاه‌های استواری عرضه کرده و دستورهای روشنی ارائه داده است. روابط مسلمانان با کفار در زوایای گوناگون اجتماعی اقتصادی سیاسی فرهنگی حقوقی و... که در قرآن کریم بصورت زنده و با معیارهای مشخص و ضوابط معین مطرح است در میان آن مجموعه بیکران جایگاه مخصوصی دارد زیرا به عنوان آخرین کتاب وحی الهی رسالت جهانی داشته و برای راهبری انسانها در همه عصرها و نسل‌ها فرستاده شده است چنانکه

خود میفرماید: " هذا بصا یرلناس... " ^۱ این قرآن وسیله بینایی همه مردم است خلاصه سخن اینکه رابطه بین اسلامیان و دیگر جوامع بشری ضروری و فطری است و تداوم زندگی بشر نیازمند این گونه روابط است و از سوی دیگر اگر قرآن به عنوان آخرین پیام خدا به خلق و کاملترین بر نامه الهی بر جوامع انسانی مبنا و شالوده هر نوع روابط را تشکیل ندهد اعتلای اسلام و عزت مسلمانان آسیب دیده و زیر سوال خواهد رفت در قرآن کریم در باره ی روابط با کفار چندین آیه ی شریفه آمده است من جمله والصلح خیر یعنی صلح و روابط و آرامش بهتر است ^۲ مسلمانان با همه دنیا روابط خوب و حسنه را میخواهد و خواهان رابطه بر قرار کردن با کفار است اگر کفار در خواست بر قراری صلح و روابط و دوستی بدهد دین اسلام و مسلمانان هیچ وقت جواب منفی نمیدهد و نخواهد داد باید همه دنیا و بشریت در امنیت کامل و با آرامش به زندگی شان که خداوند متعال حقی زندگی کردن را داده است زندگی کنند. باز هم در قرآن عظیم الشان چنین آمده است " یا ایها الذین امنوا ادخلوا فی السلم کافه " یعنی ای کسانی ایمان آورده اید همگی در صلح و آشتی درآید ^۳ حتی کافران حربی اگر در خواست روابط بدهند اسلام و مسلمانان دست دوستی و روابط بطرف انها دراز خواهیم کرد چون مومنین در عهد و پیمان شان پابند هستند حتی با کفار حربی چون دین اسلام دین رحمت دین مهربانی است اصلا پیامبر بزرگوار اسلام برای بر قراری صلح و امنیت در تمام دنیا آمده و از طرف خداوند متعال ماموریت داشته است که همه ی بشریت را از نفاق ها و هزاران بدبختی دیگر نجات بدهد. دین اسلام برای همه بشریت زندگی مسالمت آمیز را میخواهد هیچ وقت قصد سلطه طلبی و تجاوز را به سر نمی پروراند. خداوند کریم میفرماید: " فان اعتزلواکم فلم یقا تلوکم والتقوا لیکم السلم فما جعل الله لکم علیهم سبیلا " یعنی اگر کفار از شما کناره گیری کرده و با شما پیکار نمودند بلکه پیشنهاد صلح کردند خداوند برای شما راهی برای تعرض بر آنان قرار نداده است ^۴ پس بسیار واضح و روشن است که دین اسلام خواهان نا امنی و دشمنی نیست حتی اگر کفار در صحنه ی جنگ و قتال پیشنهاد صلح بدهند مورد پذیرش

---

^۱ جایه ۲۰

^۲ سوره نسا، آیه ۱۲۸

^۳ سوره بقره، آیه ی ۲۰۸

^۴ سوره نسا، آیه ۹۰

مسلمانان قرار خواهد گرفت چون در واقع مسلمانان همه دستورات را از خداوند رحیم میگیرند جای شکی نیست که خداوند رحیم و مهربان است باز هم خداوند رحمان میفرماید: " و ان جنحوا لسلم فاجنح لها و توکل علی الله " یعنی اگر کفار تمایل به صلح نشان دهند تو نیز از در صلح درآی و بر خداوند توکل کن از همه مهمتر مسائل اقتصادی می باشد که باید همه ی دنیا توجه داشته باشند جهت مشکلات اقتصادی خودشان باهم رابطه برقرار کند

اقتصاد شامل همه فعالیت ها و معادله های است که مربوط به معیشت و زندگی مادی انسان میشود درحقیقت مدیریت منابع درجهت بر آورده ساختن نیازها و خواسته های مادی انسان را اقتصاد گویند. اگر بخواهیم در اقتصاد حرفی برای گفتن داشته باشیم باید کالاهای باکیفیت خوب و تبلیغ خوبی نیز داشته باشیم. منظور از کیفیت مطلوب یعنی پاسخ گویی دقیق و صحیح به انتظار مشتریان و منظور از تبلیغ خوب یعنی تبلیغ هدفمند و مبتنی بر بازارشناسی و مخاطب شناسی و مهارت های لازم برای تاثیر بر مخاطب باشد. فرهنگ مجموعه ای از بنیادها و کنش ها و عقولیات و محسوسات اعتقادات و رفتارها در طول تاریخ یک جامعه است که از نسلی به نسل دیگر در همان جامعه منتقل میشود که شامل سنت های ملی و قومی و هم آداب و عقاید دینی که در دو بعد بنیادها و رفتارها ظهور می یابد. موسسه عالی رفاه، درس اقتصاد و فرهنگ، استاد دکتر علی رضا رحیمی. سیاست اسلامی این است که جامعه را هدایت کند و راه بیرد تمام مصالح جامعه را در نظر بگیرد و تمام ابعاد انسان و جامعه را در نظر بگیرد و این ها را هدایت کند به طرف آن چیزی که صلاح شان است سیاست یک حقیقتی است که جامعه را اداره میکند اسلام حقیقت سیاست است. آیا تقسیم اقتصاد و فرهنگ و سیاست یک تقسیم عقلی و منطقی است تا حصر در این اقسام داشته باشد جواب این است خیر. این تقسیم یک تقسیم استقرایی و بر اساس یافتن این اقسام در خارج است و چون استقرایی است ممکن است به قسم دیگری مثل روابط نظامی نیز بر بخوریم ولی ما فعلا به این اقسام گذاشته چون غالباً روابط مسلمانان با کفار در اقسام یعنی اقتصادی و فرهنگی و سیاسی خواهد بود.

---

^۱ سوره انفال، آیه ۶۱

^۲ روح الله خمینی، حکومت اسلامی و ولایت فقه در اندیشه امام خمینی، ص ۱۱

روابط نیک و حسنه برای پیش برد اهداف اقتصادی یک ضرورت اجتماعی در قرن معاصر است بسیاری از این کشورها سکولار یا کافرند اما ما مجبوریم برای مسائل اقتصادی و ... و مسائل مختلف با آنها تعامل داشته باشیم در کشورهای اسلامی هم شیعه و هم سنی وجود دارند و دانستن احکام فقهی در تعامل با کفار طبق فقه هر دو مذهب ضرورت است زیرا ما با پیروان هر دو مذهب سروکار داریم چرا می‌خواهیم فقه شیعه و هم فقه اهل تسنن را در این زمینه بررسی کنیم؟ چون می‌توانیم هم از نظرات و ظرفیت های فقه اهل تسنن استفاده کنیم و هم از فقه شیعی استفاده کنیم با مراجعه به منابع فقهی شیعی و همچنین فقه اهل تسنن می‌توانیم تفاوت ها و مشترکات هردو و مکتب فقهی را بررسی و نتیجه مطلوب را بدست بیاوریم. لذا این موضوع باید بررسی گردد که از نظر فقه شیعی و فقه اهل تسنن روابط با کفار چه حکمی دارد؟

در سوره نساء آیه (۱۴۱) آمده است: کافران نباید بر مؤمنان سلطه داشته باشند. و نیز در سوره توبه آیه (۲۸) آمده است: کافران و مشرکین ناپاک و نجس هستند

و همچنین در سوره توبه (۲۹) آمده است: با کفار مقاتله کنید و آنها را به قتل برسانید.

در این سه آیه شریفه روابط با کفار و مشرکین را خداوند متعال ممنوع کرده است.

و از سویی دیگر روابط اجتماعی مسلمانان با کافران از دیدگاه قرآن کریم: در سوره لقمان آیه (۱۵) معاشرت و روابط با کافران را جایز و بدون مانع دانسته است. آیه های که جنگ با کفار را واجب دانسته منظور از کفاری حربی و فتنه انگیز خواهد بود ولی آیه ی که روابط با کفار را می‌رساند کفاری غیر حربی خواهد بود و مسلمانان نسبت به زمان و شرایط عمل خواهد کرد در جاهای که کفار پیشنهاد روابط و صلح را بدهند و یا در جاهای که روابط به نفع مسلمانان باشد روابط برقرار خواهند کرد. ولی اگر کفار قصد سلطه جویی و فتنه گری و جنگ را داشته باشند نباید صلح و یا روابط از طرف مسلمانان مطرح شود خداوند هرگز دوست ندارد که کفار بر مسلمانان سلطه پیدا کنند. در سوره لقمان آیه ۵ در تفسیر نور آورده است در قرآن سه نوع اطاعت داریم.

۱- اطاعت مطلق نسبت بخداوند و پیا مبر و اولی الامر ۲- عدم اطاعت مطلق از کافران ۳- اطاعت مشروط نسبت به والدین یعنی پدر و مادر اگر دستورهایی مفید و مباح دادند لازمست پیروی کنیم اما اگر تلاش کردند فرزندان را به غیر خدا فراخوانند نباید اطاعت کرد پس در این آیه شریفه منظور از معاشرت معاشرتی است که مفید و مباح باشد. پس جمع بین آیه ی ۱۵ سوره لقمان و آیه های ۱۴۱ نسا

و ۲۹ سوره توبه به این است که آیه ۱۵ لقمان معاشرتی را میگوید که اطاعت مشروط نسبت به پدر و مادر باشد بشرطی که پدر و مادر کافر به غیر خدا فرا نخوانند و در آیه ۲۹ سوره توبه مقاتله با کفاری را میگوید که حربی و یا فتنه انگیز باشند. در شرایط امروزه روابط با کشورهای مختلف ولو کافر یک ضرورت اجتماعی در قرن معاصر است با آنکه بسیاری از این کشورها کافر هستند. یکی از اصول استوار و بنیادین قرآن کریم نفی هر گونه سلطه کفار بر مسلمانان است. این اصل بر تمامی قوانین و قراردادهای حاکم است و از آن به عنوان (قاعده نفی سبیل یاد میشود. سبیل در لغت به معنای (راه) است و گاهی به معنای شریعت و قانون نیز به کار رفته است. منظور از (سبیل) در اینجا همان معنای اصطلاحی یعنی راه تسلط و نفوذ است بنابراین منظور از قاعده یاد شده آن است که خداوند در شریعت اسلام راه هر گونه سلطه را از سوی کفار بر مسلمانان بسته است و کفار در هیچ زمینه نمیتواند بر مسلمانان تسلط یابد بر این اساس هرگونه رابطه بین کفار و مسلمانان که منجر به سلطه کفار بر مسلمانان گردد در شریعت اسلام حرام و ناسازگار با دین است. بر قاعده یاد شده در چند آیه قرآن کریم به صراحت یا کنایه تاکید شده است که از میان آن همه دو مورد را یاد میکنیم:

"و لن يجعل الله للكا فرين على المومنين سبيلا"^۱ و خداوند هرگز کافران را بر مومنان تسلطی نداده "والله العزة و لرسوله و للمومنين و لكن المنافقين لا يعلمون"^۲ عزت از آن خدا و پیامبر و مومنین است ولی منافقان نمی دانند در این آیه شریفه به صراحت از عزت و سر بلندی مسلمانان صحبت شده است و مفهوم آن این است که قرآن هرگونه روابطی را که موجب ذلت مسلمانان شود امضا نخواهد کرد، جایگاه قاعده ای نفی سبیل رادر میان احکام باید دانست در شریعت اسلام دو نوع (قاعده) وجود دارد :

۱- یک دسته قواعد اولیه است و تا زما نی اعتبار دارد که معارض با (قاعده اهم) نباشد

۲- نوع دوم قواعد ثانویه است منظور از این گونه قواعد قانونهایی هستند که بر دیگر مسائل و قواعد فقهی حکومت دارند. یعنی در موارد ویژه هرگاه منافع و ارزش های حیاتی جهان اسلام در معرض خطر

^۱ سوره نسا، آیه ۱۴۱

^۲ سوره منافقون، آیه ۸

قرار گیرد قواعد ثانویه فقهی که ضامن تامین ارزش های متعالی و حیاتی اسلام است قد برافراشته و قواعد اولیه را باطل و ملغی اعلام میکنند.

مثلا در شریعت اسلام کشتن مسلمانان بی گناه حرام و از گناهان کبیره است و اگر خطای باشد قاتل باید دیه پردازد و اگر عمدی باشد باید قصاص شود و این حکم از قواعد اولیه فقه اسلام است اما اگر در جنگ بین مسلمانان و کافران شماری از مسلمانان اسیر کافران شوند و کافران بخواهند آنان را سپر بلا قرار داده و پیش روی خود قرار دهند و در نتیجه در بلاد اسلامی به پیشروی مشغول شوند گفته میشود دفاع از حریم اسلامی و جلوگیری از پیشروی کافران بر مسلمانان واجب است اگر چه منجر به قتل مسلمانان اسیر گردد. پس به حکم (قاعده ثانویه) حرام بودن قتل مسلمانان در مورد یاد شده تبدیل به جواز میشود قاعده‌ی نفی سبیل کفار بر مسلمانان از قواعد ثانویه فقهی است یعنی هرگونه ارتباط بین مسلمانان و کافران که سبب سلطه ای کافران بر مسلمانان گردد گرچه بر اساس قواعد اولیه فقهی جایز باشد ولی به حکم (قاعده نفی سبیل) بی اعتبار خواهد بود بنابر آنچه که بیان شد هر گونه رابطه بین مسلمانان و کفار که موجب نفوذ و گسترش سلطه ای کافران بر مسلمانان شود حرام است و قرآن آن را جایز نمیداند.

بخش اول: کلیات و مفاهیم

فصل اول: کلیات

۱-۱-۱ بیان مسئله

روابط نیک و حسنه برای پیشبرد اهداف اقتصادی یک ضرورت اجتماعی در قرن معاصر است بسیاری از این کشورها سکولار یا کافرند اما ما مجبوریم برای مسایل سیاسی، اقتصادی و مسایل مختلف با آنها تعامل داشته باشیم. در اغلب کشورهای اسلامی هم شیعه و هم سنی وجود دارند و دانستن احکام فقهی در تعامل با کفار طبق فقه هر دو مذهب ضرورت دارد؛ زیرا ما با پیروان هر دو مذهب سروکار داریم، لذا میخواهیم هم فقه شیعه و هم فقه اهل سنت را در این زمینه بررسی کنیم. چون میتوانیم هم از نظرات و ظرفیت‌های فقه اهل تسنن استفاده کنیم و هم از فقه شیعی استفاده کنیم. با مراجعه به منابع فقهی ما و همچنین فقه اهل سنت میتوانیم تفاوت‌ها و مشترکات هر دو مکتب فقهی را بررسی و نتیجه مطلوب را بدست بیاوریم.

موضوع این تحقیق میتواند فقهی حقوقی باشد چون مربوط به احکام فقهی روابط جامعه اسلامی با کفار است که فقه اسلامی در مجموع فقه شیعه و سنی بطور جداگانه باید تعیین کننده این احکام باشد و در این پژوهش این احکام را از فقه اسلامی باید بدست بیاوریم.

البته در این رابطه تحقیق‌هایی انجام شده است، اما تفاوت‌هایی که در تحقیق فعلی میباشد علاوه بر فقه شیعه، فقه اهل سنت افکار و ظرفیت‌های آنها نیز مورد بررسی قرار گرفته است که در این تحقیق احکام فقهی هر دو مذهب را مورد بحث قرار خواهد داد.

جدید بودن این تحقیق یعنی تطبیقی بودن کار روابط با کفار از منظر فقه شیعی و اهل سنت است که در مسائل مختلف چگونه است و مشخص کنیم که آیا از منظر فقه اهل سنت روابط با کفار در مسائل گوناگون مثل روابط اقتصادی و سیاسی و فرهنگی با فقه شیعی مطابق است و یا تفاوت دارد؟

۱-۱-۲- فرضیه های تحقیق

- ۱- در فقه شیعه و اهل سنت (روابط اقتصادی) با کفار جایز است و منعی ندارد مگر کفار حربی که بدلیل جنگ و قتال، سلب احترام از اموال آنان شده است.
- ۲- در فقه شیعه و اهل سنت در (روابط سیاسی) با کفار نیز منعی وجود ندارد مگر اینکه موجب تسلط کفار بر جامعه اسلامی بشود.
- ۳- در فقه شیعه و فقه اهل سنت (روابط فرهنگی) با کفار باید به نحوی باشد که بر فرهنگ اسلامی تاثیر منفی نگذاشته و اختلاف ایجاد نکرده باشد.

۱-۱-۳- سوالات تحقیق

سوال اصلی :

احکام روابط و تعامل با کفار از منظر فقه شیعی و فقه اهل تسنن چیست؟

سوالات فرعی

- ۱- احکام روابط اقتصادی و تعامل با کفار از نظر فقه شیعی و اهل سنت چیست؟
- ۲- احکام روابط سیاسی و تعامل با کفار از نظر فقه شیعی و اهل سنت چیست؟
- ۳- احکام روابط فرهنگی و تعامل با کفار از نظر فقه شیعی و اهل سنت چیست؟

امروزه مسلمین دنیا در زندگی سیاسی اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی شان نیازمند تعامل با کشورهای مختلف غیر اسلامی است لذا بررسی روابط با آنها در ساحت اندیشه فقه سیاسی و اقتصادی و تبیین وظایف مسلمانان در برابر سلطه گری های استعمار، به عهده اندیشمندان اسلامی است تا با طرح این گونه مسائل روشنگری نمایند تا با فهم این موضوع از منظر فقه اقتصادی، که در فقه اسلام موجود است میتواند سبب، رونق اقتصادی برای کشورهای اسلامی باشد.

۱-۱-۴- پیشینه تحقیق

در رابطه با این موضوع تحقیق هایی انجام گرفته اما هرکدام نواقصی را داشته اند یا تنها به یک بعد از این روابط پرداخته اند که به عنوان مثال می توان به موارد زیر اشاره کرد:

روابط اقتصادی مسلمانان با کافران: از مهدی مهریزی